Adran Gwaith
a Phensiynau

Llwybrau at Waith: Diwygio Budd-daliadau a Chymorth i Gael Prydain i Weithio

Mawrth 2025

CP 1297W

Llwybrau at Waith: Diwygio Budd-daliadau a Chymorth i Gael Prydain i Weithio

Cyflwynwyd i'r Senedd
gan yr Ysgrifennydd Gwladol dros Waith a Phensiynau
trwy Orchymyn Ei Fawrhydi

Mawrth 2025

CP 1297

© Hawlfraint y Goron 2025

Mae'r cyhoeddiad hwn wedi'i drwyddedu o dan delerau'r Drwydded Llywodraeth Agored v3.0 ac eithrio lle nodir fel arall. I weld y drwydded hon, ewch i nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3

Pan fyddwn wedi nodi unrhyw wybodaeth hawlfraint trydydd parti, bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw.

Mae'r cyhoeddiad hwn ar gael yn https://www.gov.uk/government/consultations/pathways-to-work-reforming-benefits-and-support-to-get-britain-working-green-paper

Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â'r cyhoeddiad hwn atom yn consultation.pathwaystowork@dwp.gov.uk

ISBN 978-1-5286-5458-6
E03300618 03/25

Wedi'i argraffu ar bapur sy'n cynnwys o leiaf 40% o ffibr wedi'i ailgylchu

Argraffwyd yn y DU gan HH Associates Ltd ar ran Rheolwr Llyfrfa Ei Fawrhydi.

Cynnwys

Rhagair Gweinidogol 1

Crynodeb Gweithredol 9

Rhagair Gweinidogol

Liz Kendall, yr Ysgrifennydd Gwladol dros Waith a Phensiynau

Tyfu’r economi a gyrru safonau byw i fyny ledled y wlad yw brif genhadaeth y Llywodraeth hon yn ein Cynllun ar gyfer Newid. Mae marchnad lafur ffyniannus a chynhwysol – lle mae manteision gwaith da yn cael eu gwireddu gan gymaint o bobl â phosibl – yn allweddol i gyflawni’r nod hwnnw.

Mae tystiolaeth glir sy’n dangos bod gwaith da yn dda i iechyd ac yn chwarae rhan hanfodol mewn adferiad.[1] Mae gormod o bobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd eisiau gweithio ond gwrthodir y cymorth cywir iddynt wneud hynny. Mae mynd i’r afael â hyn yn ganolog i’n hymrwymiad i ledaenu cyfleoedd a gwella iechyd y genedl.

Rydym eisoes wedi dechrau’n gyflym ers yr etholiad i gael Prydain i weithio eto. Rydym yn buddsoddi bron i £26 biliwn o gyllid ychwanegol ar gyfer y System Iechyd a Gofal Cymdeithasol fel y gall pobl gael y driniaeth sydd ei hangen arnynt i ddychwelyd i’r gwaith yn hytrach na bod

1 Is work good for your health and well-being? An independent review – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Ionawr 2006. Ar gael yn: Is work good for your health and well-being? An independent review – GOV.UK

yn sownd ar restrau aros, gan ddarparu dros ddwy filiwn o apwyntiadau ychwanegol saith mis cyn y disgwyl.

Rydym hefyd yn cynyddu'r Cyflog Byw Cenedlaethol ac yn deddfu i Wneud i Waith Dalu a chryfhau amddiffyniadau hawliau gweithwyr. Rydym yn cyflawni'r diwygiadau mwyaf i gymorth cyflogaeth mewn cenhedlaeth i Gael Prydain i Weithio, gan gynnwys ailwampio Canolfannau Gwaith a chreu gwasanaeth swyddi a gyrfaoedd newydd sy'n canolbwyntio ar sgiliau a chefnogaeth tuag at ac i mewn i waith, yn hytrach na monitro a rheoli ceisiadau budd-daliadau. Rydym hefyd yn cyflwyno Gwarant Ieuenctid i sicrhau bod pob person ifanc naill ai'n dysgu neu'n ennill.

Ond mae angen i ni hefyd wynebu'r system les toredig rydym wedi'i hetifeddu sydd ddim bellach yn rhwyd ddiogelwch i'r rhai sydd angen cefnogaeth. Yn hytrach, mae'n cadw miliynau o bobl mewn cylch o ddiweithdra ac anweithgarwch, gan fethu â'r union bobl y mae i fod yno iddynt, yn ogystal â'r trethdalwyr sy'n talu'r bil.

Mae'r niferoedd yn llym ac yn siarad drostynt eu hunain.

Mae un o bob 10 o bobl o oedran gweithio ym Mhrydain bellach yn hawlio **o leiaf un** math o fudd-dal iechyd neu anabledd.[2] **Nid yw un o bob wyth o bobl**

---

2 Benefit Combinations: Official Statistics to February 2024 – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Awst 2024. Ar gael yn: Benefit Combinations: Official Statistics to February 2024 – GOV.UK

ifanc (16-24 oed) mewn gwaith, addysg na hyfforddiant ar hyn o bryd.[3] Ac nid dyna'r cyfan.

- Pan ddaeth y Llywodraeth hon i rym fis Gorffennaf diwethaf, roedd mwy na **9.3 miliwn o** bobl allan o waith ac nid oeddent yn chwilio am gyflogaeth[4], **mwy na phoblogaeth Llundain**.
- **Roedd 2.8 miliwn o** bobl allan o waith ac yn cael eu dosbarthu fel sâl hirdymor[5] – **un o'r cyfraddau uchaf o unrhyw wlad y G7**.

---

3 Pobl ifanc nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant (NEET) – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (www.ons.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: Young people not in education, employment or training (NEET) – Office for National Statistics

4 LFS: Economically Inactive: UK: All: Aged 16-64: Thousands: SA – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (www.ons.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: LFS: Economically Inactive: UK: All: Aged 16-64: Thousands: SA – Office for National Statistics

5 INAC01 SA: Economic inactivity by reason (seasonally adjusted) – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (www.ons.gov.uk), cyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: INAC01 SA: Economic inactivity by reason (seasonally adjusted) – Office for National Statistics

- Mae nifer y bobl sy’n hawlio budd-daliadau sy’n gysylltiedig ag iechyd heb ofyniad i weithio wedi cynyddu gan 800,000 ers 2019/20 - **cynnydd o 45%**.[6]

Mae’r DU yn allanolyn rhyngwladol pan ddaw i’r mater hwn.[7] Ni yw’r unig economi fawr nad yw ei chyfradd gyflogaeth wedi adfer o’r pandemig. Rydym hefyd yn gweld problem gynyddol lle mae pobl ifanc yn gadael yr ysgol a ddim yn mynd i addysg bellach, prentisiaeth, neu waith. Yn hytrach, maent wedi cael eu gadael gan y wladwriaeth a’u gadael ar ôl, ac fe’u collwyd i fywyd ar fudd-daliadau iechyd ac anabledd yn lle hynny. Nid yw’r methiannau hyn yn anochel nac yn dderbyniol.

Y tu ôl i bob un o’r niferoedd hyn mae rhywun nad yw ei botensial yn cael ewireddu, nad yw ei uchelgeisiau yn cael eu cyflawni ac nad yw wedi cael yr help llaw maen nhw’n ei haeddu i’w cael yn ôl i waith. Mae’r system bresennol yn mygu dyheadau ac yn cyfyngu ar uchelgais, ac nid yw hynny’n ddigon da – i unigolion na’n gwlad.

Mae mynd i’r afael â’r system les hon sydd wedi torri yn gwneud synnwyr moesol. Mae’n synnwyr cyffredin hefyd. Mae cyfanswm y gwariant ar fudd-

---

6 Universal Credit statistics, 29 April 2013 to 9 January 2025 – GOV.UK (www.gov.uk), cyhoeddwyd

7 Health-related benefit claims post-pandemic: UK trends and global context – Institute for Fiscal Studies (ifs.org.uk), a gyhoeddwyd ym mis Medi 2024. Ar gael yn: Health-related benefit claims post-pandemic : UK trends and global context | Institute for Fiscal Studies

daliadau analluogrwydd ac anabledd i oedolion oedran gweithio wedi cynyddu £20 biliwn ers y pandemig, cynnydd o bron i ddwy ran o dair. Ymhen pum mlynedd, rydym yn disgwyl gwario dros £70 biliwn.[8] Mae hynny'n fwy na **thraean o'n cyllideb bresennol yn y GIG** a mwy na **thair gwaith** yr hyn yr ydym yn ei wario ar hyn o bryd ar blismona a chadw ein cymunedau'n ddiogel.

Ni allwn gyfiawnhau gwario cymaint ar system sy'n methu yn ei chyfanrwydd – methu pobl ifanc, methu pobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd sydd ei angen, methu trethdalwyr a gwrthod y cyfleoedd a'r cymorth sydd eu hangen ar bobl iddynt fynd yn ôl i'r gwaith.

Am rhy hir, mae diwygio ystyrlon i'n system les wedi cael ei osgoi a'i oedi – gan effeithio ar gynhyrchiant, arafu twf ac yn y pen draw dal ein pobl a'n gwlad yn ôl. Dyna pam mae'r Llywodraeth hon yn camu i fyny i'w dyletswydd i drwsio hyn ac adfer ymddiriedaeth a thegwch yn y system.

Nid oes unrhyw ateb arbennig i'r broblem hon, sydd wedi cael ei adael i fadru ers mwy na degawd. Mae angen diwygio'r system – dyna beth rydyn ni'n canolbwyntio arno.

Mae ein man cychwyn yn syml: ni ddylai unrhyw un gael ei golli i fywyd ar fudd-daliadau dim ond oherwydd bod

---

8 Outturn and Forecast tables: Autumn Statement 2024 – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 2024. Ar gael yn: outturn-and-forecast-tables-autumn-budget-2024.xlsx

ganddynt gyflwr iechyd neu anabledd, yn enwedig pan fyddant yn gallu ac eisiau gweithio gyda'r cymorth cywir yn ei le. Mae angen i ni hefyd fod yn onest am y ffaith nad gadael rhywun i fod yn ddibynnol yn ariannol ar y wladwriaeth yw'r canlyniad gorau iddyn nhw.

Bydd yna bob amser bobl nad ydynt yn gallu gweithio oherwydd difrifoldeb eu hanabledd neu gyflwr iechyd, ochr yn ochr â'r rhai a fydd yn gyfreithlon allan o waith am gyfnodau byr o amser. Bydd bob amser, a dylai bob amser fod, rhwyd ddiogelwch i'r rhai mewn angen gwirioneddol.

Fodd bynnag, mae'n rhaid i ni ddal y danadl ac ail-lunio system fudd-daliadau tuag at fod yn fwy rhagweithiol, mwy o blaid gwaith ac yn fwy cynaliadwy. Bydd ein diwygiadau yn cael eu hategu gan bum egwyddor glir:

- Atal pobl rhag syrthio i anweithgarwch economaidd hirdymor trwy ymyrraeth a chymorth cynnar.
- Adfer ymddiriedaeth a thegwch yn y system trwy drwsio'r broses asesu sydd wedi torri sy'n gyrru pobl i ddibynu ar les.
- Darparu cymorth cyflogaeth gwell sy'n fwy pwrpasol i gael mwy o bobl oddi ar les, i mewn i'r gwaith – ochr yn ochr â disgwyliad uwch i ymgysylltu â'r cymorth hwnnw.
- Sicrhau bod y system yn ariannol gynaliadwy i barhau i ddarparu ar gyfer y rhai sydd ei hangen fwyaf.

- Byddwn yn amddiffyn pobl anabl na allant ac na fyddant byth yn gallu gweithio a'u cefnogi i fyw gydag urddas.

Bydd ein dull bob amser yn cael ei danlinellu gan yr egwyddor sylfaenol o drin pobl gydag urddas a pharch, a byddwn yn gweithio'n agos gyda phobl anabl a sefydliadau pobl anabl wrth i ni gyflwyno'r diwygiadau hyn, i sicrhau bod eu lleisiau yn siapio ein cynigion.

Byddwn yn cyflawni diwygio gyda phobl go iawn a lleisiau go iawn wrth wraidd y newidiadau – pobl sydd am rhy hir wedi cael eu 'llofnodi i ffwrdd' yn hytrach na'u 'llofnodi ymlaen' i raglenni i'w cefnogi gydag iechyd neu rwystrau eraill i gael swydd weddus.

Dyna pam y byddwn yn codi lwfans safonol y Credyd Cynhwysol ac yn darparu pecyn cymorth cyflogaeth, iechyd a sgiliau ychwanegol gwerth £1 biliwn i wneud y system o blaid gwaith a lleihau cymhellion gwrthnysig. Mae'r diwygiadau hyn yn hanfodol i gyflawni ein nod o ledaenu manteision gwaith da i gymaint o bobl â phosibl. Fodd bynnag, wrth wneud y newidiadau hanfodol hyn mae'n rhaid i ni hefyd adeiladu system fudd-daliadau sy'n fwy fforddiadwy, felly rydym wedi cymryd camau pendant nawr.

Mae'r Llywodraeth hon yn rhoi terfyn ar wleidyddiaeth sy'n trio datrys yn arwynebol a hel penawdau newyddion rhad, ac yn hytrach mae'n bwrw ymlaen â diwygiadau strwythurol sylfaenol i wneud newid ystyrlon a helpu pobl i wella eu bywydau.

Trwy ein diwygiadau, byddwn yn darparu system les sy’n addas ar gyfer y dyfodol. Byddwn yn adeiladu system sy’n decach ac yn darparu cymorth hanfodol i’r rhai sydd ei hangen fwyaf, gan sicrhau eu bod yn cael eu cefnogi i fyw gydag urddas ac annibyniaeth, wrth wneud yn siŵr bod disgwyl i bawb sy’n gallu gwireddu manteision gwaith wneud hynny.

Crynodeb Gweithredol

1. Prif genhadaeth y Llywodraeth hon yw tyfu'r economi a chynyddu safonau byw ledled y wlad fel rhan o'n Cynllun ar gyfer Newid. Mae adeiladu marchnad lafur ffyniannus a chynhwysol – sy'n lledaenu manteision gwaith da i gymaint o bobl â phosibl – yn ganolog i gyflawni'r nod hwnnw. Mae hefyd yn hanfodol i gyflawni ein cenhadaeth i ledaenu cyfleoedd a gwella iechyd y genedl.

2. I lawer o bobl, mae gwaith yn ffynhonnell bwysig o bwrpas a pherthnasoedd yn eu bywydau. Mae hefyd yn lleihau'n sylweddol eu risg o dlodi a dyma'r ffordd orau o godi safonau byw. Mae manteision cyflogaeth hefyd yn mynd y tu hwnt i slip cyflog. Mae'r ymchwil yn glir: mae gwaith da yn dda i iechyd corfforol a meddyliol[9] a gall yr effaith negyddol ar eich iechyd o fod allan o waith fod yn sylweddol[10].

3. Canfu ein Harolwg Dyheadau Gwaith fod am lawer o bobl nad ydynt bellach yn gweithio, mae gwaith yn

---

9 Is work good for your health and well-being? An independent review – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Ionawr 2006. Ar gael yn: Is work good for your health and well-being? An independent review – GOV.UK

10 Health Equity in England: The Marmot Review 10 years on – The Health Foundation (www.health.org.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2020. Ar gael yn: the-marmot-review-10-years-on-full-report.pdf

rhywbeth maen nhw'n ei golli'n fawr ac yn anelu ato. Dywedodd un person: "Rwy'n casáu na allaf weithio. Roeddwn wrth fy modd â'm swydd... ac rydw i wrth fy modd yn gweithio gyda phobl, felly rwy'n ei golli mewn gwirionedd, ac rwy'n teimlo fel nad ydw i'n aelod gwerthfawr o'r gymdeithas os hoffech chi."[11] Ymhlith y rhai nad oeddent erioed wedi cael eu cyflogi, roedden nhw'n gweld gwaith yn ganolog i deimlo'n werthfawrogedig ac yn gysylltiedig â chymdeithas.

4. Mae llawer o bobl'n ysu am weithio ond maent yn cael eu gwrthod y cyfle hwnnw. Dylai pawb gael cyfleoedd a dewisiadau cyfartal i weithio ac elwa o bopeth y mae cyflogaeth yn ei gynnig. Dyna pam, fel rhan o'n Cynllun ar gyfer Newid, rydym wedi cymryd camau ers mis Gorffennaf 2024 i helpu pobl i fynd i mewn i'r gwaith ac i symud ymlaen yn y gwaith:

   - **Rhoi'r system iechyd a gofal yn ôl ar ei thraed**, gan fynd i'r afael â'r amseroedd aros annerbyniol o uchel gyda bron i £26 biliwn o gyllid ychwanegol fel bod pobl yn cael y driniaeth sydd ei hangen arnynt i fynd yn ôl i iechyd a dychwelyd i'r gwaith.

---

11 Work aspirations and support needs of health and disability customers: Interim findings – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: Available at: Work aspirations and support needs of health and disability customers: Interim findings – GOV.UK

- **Gwneud i waith dalu** – cynyddu'r Cyflog Byw Cenedlaethol a chyflwyno ein Bil Hawliau Cyflogaeth i gryfhau hawliau gweithwyr a chefnogi pobl anabl i gael mynediad at addasiadau rhesymol a gweithio hyblyg.
- **Diwygio cymorth cyflogaeth i Gael Prydain i Weithio** – ailwampio Canolfannau Gwaith fel eu bod yn darparu'r cymorth cyflogaeth sydd ei hangen ar bobl i gael swydd a symud ymlaen yn eu gyrfa, cyflwyno Gwarant Ieuenctid o gymorth cyflogaeth, hyfforddiant neu brentisiaeth i bawb ifanc 18 i 21 oed, ac aduno cymorth gwaith, iechyd a sgiliau yn lleol i fynd i'r afael ag anweithgarwch economaidd.
- **Gweithio mewn partneriaeth â chyflogwyr** i greu gweithleoedd iachach ac atal pobl rhag mynd yn sâl a syrthio allan o waith yn y lle cyntaf, gyda chyn-gadeirydd John Lewis, Syr Charlie Mayfield, yn arwain ein hadolygiad Cadw Prydain i Weithio.

Yr her: system budd-daliadau sydd wedi torri sy'n gadael pobl i lawr

5. Ond mae'n rhaid i ni fynd ymhellach. Byddwn yn trwsio'r system budd-daliadau analluogrwydd ac anabledd sydd wedi torri. Mae'n gyrru i fyny anweithgarwch economaidd ac yn gyrru cyfleoedd i lawr. Mae'n methu pobl a'r wlad trwy gynhyrchu

canlyniadau cyflogaeth gwael, safonau byw isel a chostau uchel i'r pwrs cyhoeddus.

6. Yn benodol, mae'r Llywodraeth hon wedi etifeddu system fudd-daliadau sy'n:

- Gofyn i bobl ddangos eu hanalluogrwydd i weithio i gael mynediad at fudd-daliadau uwch, sydd wedyn yn golygu bod llawer yn poeni am geisio cyflogaeth oherwydd ofn eu colli.[12] Mae hyn oherwydd bod y system wedi'i hadeiladu o amgylch y rhaniad sefydlog "gallu-yn-erbyn-methu â gweithio" nad yw'n adlewyrchu'r amrywiaeth o swyddi, y realiti o gyflyrau iechyd amrywiol, neu'r potensial i bobl ehangu'r hyn y gallant ei wneud, gyda'r cymorth cywir.
- Cyfeirio pobl â chyflwr iechyd neu anabledd sy'n cyfyngu ar waith i giw hir ar gyfer asesiad sydd nawr yn hen ffasiwn. Ar ôl cael eu barnu fel nad ydynt yn gallu gweithio, mae'r rhan fwyaf yn cael eu gadael – heb unrhyw gyswllt, dim disgwyliadau, a dim cymorth i helpu i symud yn agosach at y gwaith. Mae hyn yn eu gyrru ymhellach i ffwrdd o'r farchnad lafur.

---

12 Work aspirations and support needs of health and disability customers: Interim findings – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: Work aspirations and support needs of health and disability customers: Interim findings – GOV.UK

- Methu ag ymyrryd yn ddigon cynnar i atal pobl rhag colli cysylltiad â'r farchnad lafur ac yn colli cyfleoedd i gefnogi dychwelyd i'r gwaith.
- Gwthio pobl tuag at anweithgarwch economaidd oherwydd y rhaniad llym a deuaidd rhwng cyfraddau budd-daliadau a rheolau amodoldeb ar gyfer ceiswyr gwaith o'i gymharu â'r rhai ar elfen iechyd Credyd Cynhwysol (UC).
- Creu profiadau gwael ac ymddiriedaeth isel ymhlith llawer o bobl sy'n ei ddefnyddio[13], gyda phrosesau asesu hir a hen ffasiwn a all fod yn anodd i bobl eu llywio, gydag oedi a gormod o benderfyniadau o dan anghydfod.

7. Canlyniad y system doredig hon yw canlyniadau cyflogaeth gwael, gyda gormod o bobl yn gwynebu cyfyngiadau ar eu dewisiadau a'u cyfleoedd i wella eu bywydau.

8. Nid yw bron i dair miliwn o bobl yn gweithio neu'n chwilio am waith oherwydd salwch, cynnydd sylweddol o bron i 800,000 ers dechrau 2019.[14] Nid yw bron i filiwn neu un o bob wyth o bobl

---

13 Gweler y Pecyn Tystiolaeth cysylltiedig

14 INAC01 SA: Economic inactivity by reason (seasonally adjusted) – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (www.ons.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael ynINAC01 SA: Economic inactivity by reason (seasonally adjusted) – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol

ifanc (16-24 oed) mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant[15], ac mae nifer y bobl ifanc (16-34 oed) sy'n economaidd anweithgar yn benodol oherwydd cyflwr iechyd meddwl wedi cynyddu dros chwarter yn y flwyddyn ddiwethaf yn unig i 270,000.[16] Wrth i gyfraddau anweithgarwch economaidd sy'n gysylltiedig ag iechyd gynyddu, mae'r cynnydd wrth gau'r bwlch cyflogaeth anabl wedi stopio ar 28 pwynt canran.[17]

9. Mae effaith y system budd-daliadau hon sydd wedi torri wedi'i chwyddo gan gynnydd cyflym yn yr achosion o gyflyrau iechyd hirdymor ac anabledd. Mae gan dros draean (36%) o'r boblogaeth oedran gweithio gyflwr iechyd hirdymor, o'i gymharu â 29% ddegawd yn ôl. Mae'r risg o anweithgarwch

---

15 Young people not in education, employment or training (NEET) – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (www.ons.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: Young people not in education,employment or training (NEET) – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol

16 The employment of disabled people 2024 – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2024. Ar gael yn: https://www.gov.uk/government/statistics/the-employment-of-disabled-people-2024

17 A08: Labour market status of disabled people – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (www.ons.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: A08: Labour market status of disabled people – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol

economaidd yn cael ei gynyddu'n sylweddol gan gydafiachedd, gyda phedwar o bob pump o bobl sy'n economaidd anweithgar oherwydd salwch hirdymor yn cael mwy nag un cyflwr iechyd. Mae bron i chwarter (23%) o'r boblogaeth oedran gweithio yn anabl. Roedd bron i 10 miliwn o oedolion anabl o oedran gweithio yn 2023/24, dros 40% yn fwy nag yn 2013/14.

10. Ar yr un pryd, bu newidiadau mawr hefyd yn natur cyflyrau iechyd hirdymor ac anabledd. Er enghraifft, roedd gan 25% o bobl anabl oedran gweithio gyflwr iechyd meddwl fel eu prif gyflwr yn 2023/24, i fyny o 18% 10 mlynedd ynghynt. Mae'r nifer ag anabledd wedi cynyddu, bron â dyblu o 11% i 20% ar gyfer pobl 25 i 34 oed rhwng 2013/14 a 2023/24, tra bod y cynnydd cyfatebol ar gyfer y rhai 50 i 64 oed o 26% i 30%.[18]

11. Rydym wedi gweld cynnydd sylweddol yn nifer y bobl sy'n derbyn budd-daliadau analluogrwydd ac anabledd, gyda chynnydd serth mewn dyfarniadau a hyd hawliadau cyfartalog hir. Mae dros bedair miliwn o bobl – un o bob 10 o'r boblogaeth oedran gweithio – bellach yn hawlio o leiaf un math o fudd-dal iechyd

---

18 The employment of disabled people 2024 – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2024. Ar gael yn: https://www.gov.uk/government/statistics/the-employment-of-disabled-people-2024

ac anabledd[19], a disgwylir i hyn barhau i gynyddu. Mae pobl sy'n cael Taliad Annibyniaeth Personol (PIP) yn llai tebygol o adael y budd-dal nawr na phan gafodd ei gyflwyno gyntaf.[20] Mae hyn yn golygu bod mwy o bobl yn cael budd-daliadau iechyd ac anabledd am gyfnod hirach ac mae gan y rhai sy'n cael budd-daliadau anweithgar am gyfnodau hir lai o siawns o ddychwelyd i'r gwaith. Mae hyn yn llusgo'n sylweddol ar safonau byw ac mae'n brif sbardun tlodi.

12. Mae dirywiad iechyd y boblogaeth wedi cyfrannu at gynnydd yn nifer y bobl sy'n hawlio budd-daliadau analluogrwydd ac anabledd. Mae rhestrau aros hir y GIG wedi effeithio ymhellach ar hyn. Mae'r rhain wedi arwain at bobl yn mynd heb eu trin am gyfnod hirach, gan leihau ymyriadau cynharach a allai fod wedi eu helpu i reoli eu cyflwr iechyd yn well, atal salwch tymor hwy a chefnogi ailintegreiddio mwy amserol yn ôl i'r gwaith. Fodd bynnag, mae'r cynnydd sylweddol mewn ceisiadau budd-daliadau yn fwy na'r cynnydd yn yr achosion cyffredinol o gyflyrau iechyd hunan-ddatganedig. Rhwng 2019/20 a 2023/24, cynyddodd nifer y bobl anabl o

---

19 Benefit Combinations: Official Statistics to February 2024 – GOV.UK (www.gov.uk), cyhoeddwyd Awst 2024. Ar gael yn: https://www.gov.uk/government/statistics/dwp-benefits-statistics-august- 2024/benefit-combinations-official-statistics-to-february-2024

20 Gweler y Pecyn Tystiolaeth cysylltiedig

oedran gweithio yng Nghymru a Lloegr 17%[21], ond cynyddodd y niferoedd sy'n cael budd-dal anabledd neu anabledd ddwywaith y swm hwnnw (34%).[22]

13. Mae'n amlwg felly bod strwythur y system budd-daliadau hefyd yn ffactor sy'n cyfrannu at y cynnydd mewn ceisiadau am fudd-daliadau analluogrwydd ac anabledd. Mae'r Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllidebol (OBR) yn cysylltu'r "cynnydd ag ehangu amodoldeb a sancsiynu yn rhannau'r system les oedran gweithio nad ydynt yn ymwneud ag analluogrwydd."[23] Mae'r Sefydliad Astudiaethau Cyllid (IFS) wedi datgan y gallai "gostyngiadau incwm go iawn a achosir gan chwyddiant uchel dros y blynyddoedd diwethaf olygu bod gwerth uwch yn cael ei roi ar incwm ychwanegol, gan ysgogi mwy o

---

21 The employment of disabled people 2024 – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2024. Ar gael yn: The employment of disabled people 2024 – GOV.UK

22 Gweler y Pecyn Tystiolaeth cysylltiedig

23 Welfare trends report – Y Swyddfa Cyfrifoldeb Cyllideb (obr.uk), a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2024. Ar gael yn: CP 1161 – Office for Budget Responsibility – Welfare trends report – October 2024

bobl i wneud cais am fudd-daliadau sy'n gysylltiedig ag iechyd".[24]

14. Mae nifer y dyfarniadau penderfyniadau cychwynnol ceisiadau newydd PIP wedi codi o 13,000 y mis cyn y pandemig i 34,000 y mis nawr.[25] Bydd nifer y bobl o oedran gweithio sy'n cael PIP yn fwy na dyblu erbyn diwedd y degawd. Mae nifer y bobl ar yr elfen iechyd yn UC yn cynyddu dros 50% dros yr un cyfnod (o 1.9 miliwn yn 2019/20 i ragolwg o dair miliwn erbyn 2029/30).[26] Mae'r cynnydd hwn yn unig yn cyfateb i boblogaeth gyfan Birmingham.[27]

15. Nid yw'r tueddiadau hyn yn cynrychioli canlyniadau da i bobl - gyda llai nag un o bob 100 o'r rhai ar yr elfen iechyd yn UC yn mynd i mewn i gyflogaeth

---

24 Recent trends in and the outlook for health-related benefits – Sefydliad Astudiaethau Cyllidol (ifs.org.uk), a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 2024. Ar gael yn: Recent trends in and the outlook for health-related benefits | Institute for Fiscal Studies

25 Gweler y Pecyn Tystiolaeth cysylltiedig

26 Benefit expenditure and caseload tables 2024 – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 2024. Ar gael yn: Benefit expenditure and caseload tables 2024 – GOV.UK

27 Gweler y Pecyn Tystiolaeth cysylltiedig

bob mis[28] a dim ond 17% o bobl sy'n cael PIP mewn gwaith.[29] Fel y soniwyd uchod, mae hyd hawlio cyfartalog yn hir. O gyfanswm y llwythi Achosion iechyd Lwfans Cyflogaeth a Chymorth (ESA) a UC ym mis Awst 2024, mae un o bob pedwar (26%) wedi bod ar fudd-daliadau analluogrwydd ers dros 10 mlynedd.[30] Fodd bynnag, er bod bron i hanner y ddwy filiwn ar iechyd UC wedi bod ar y budd-dal ers llai na dwy flynedd, mae bron i hanner y rhai ar ESA ar y pryd wedi bod ar y budd-dal ers dros 10 mlynedd. Roedd un o bob chwech ar iechyd UC wedi symud i'r budd-dal hwnnw o ESA, gyda hyd cyfartalog ar draws y ddau fudd-dal o dros saith mlynedd. Roedd 55,000 o unigolion ar iechyd UC hefyd wedi bod ar ragflaenwyr ESA o'r blaen, Budd-dal Analluogrwydd (IB) neu Lwfans Anabledd Difrifol

---

28 INAC01 SA: Economic inactivity: People aged 16-64 by reason for inactivity (seasonally adjusted) – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (www.ons.gov.uk), a gyhoeddwyd 21 Ionawr 2025. Ar gael yn: INAC01 SA: Economic inactivity by reason (seasonally adjusted) – Office for National Statistics

29 Gweler y Pecyn Tystiolaeth cysylltiedig

30 Total durations on incapacity benefits for claimants on Universal Credit Health or Employment and Support Allowance – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2025. Total durations on incapacity benefits for claimants on Universal Credit Health or Employment and Support Allowance – GOV.UK

(SDA), ac arhosodd ar fudd-daliadau analluogrwydd am dros 15 mlynedd.[31]

16. Ar ben hynny, nid yw'r tueddiadau hyn yn cynrychioli canlyniadau da nac yn ariannol gynaliadwy i'r wlad. Mae cyfanswm y gwariant ar fudd-daliadau analluogrwydd ac anabledd i oedolion o oedran gweithio wedi cynyddu £20 biliwn ers y pandemig, cynnydd o bron i ddwy ran o dair. Mewn pum mlynedd, rhagwelir y bydd gwariant dros £70 biliwn.[32] Mae hynny'n fwy na thraean o'n cyllideb bresennol y GIG a mwy na thair gwaith yr hyn yr ydym yn ei wario ar hyn o bryd ar blismona a chadw ein cymunedau'n ddiogel.

17. Mae pob prif economi wedi gweld cynnydd mewn cyflyrau iechyd ac anabledd, hirdymor ond mae'r DU yn allanolyn rhyngwladol o ran yr effaith ar ei budd-daliadau. Yn ôl yr IFS, mae gwariant y DU ar fudd-daliadau anabledd wedi cynyddu dros 30% ers y pandemig, ac ar fudd-daliadau analluogrwydd gan dros 20%. Dros yr un cyfnod, ar draws 11 o wledydd tebyg, mae pob un ond un wedi gweld gwariant sefydlog neu ostyngedig ar eu budd-daliadau cyfatebol agosaf, gyda dim ond Denmarc

31 Gweler y Pecyn Tystiolaeth cysylltiedig

32 Outturn and Forecast tables: Autumn Statement 2024 – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Ebrill 2024. Ar gael yn: outturn-and-forecast-tables-autumn-budget-2024.xlsx

yn gweld cynnydd sylweddol. Hyd yn oed wedyn, mae cynnydd Denmarc yn is na'r DU ar 13%.[33]

18. Mae gwariant ar fudd-daliadau anabledd ac analluogrwydd sy'n cynyddu'n gyflymach na'r gwariant cyhoeddus cyffredinol yn lleihau'r adnoddau sydd ar gael ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus, o ystyried rheolau cyllidol y Llywodraeth. Mae hyn yn cynnwys y GIG, gofal cymdeithasol, tai, trafnidiaeth, a'r heddlu - gwasanaethau rydyn ni i gyd yn dibynnu arnynt, ac y mae angen i bobl anabl a'r rhai sydd â chyflyrau iechyd fyw bywydau annibynnol. Mae'r gyfradd cynnydd hefyd yn cyfyngu'r cwmpas i wrthdroi'r wasgfa ar nawdd cymdeithasol ar gyfer oedolion eraill o oedran gweithio a theuluoedd â phlant dros y 15 mlynedd diwethaf. Dros y cyfnod hwn, mae gwariant ar nawdd cymdeithasol oedran gweithio wedi bod yn wastad i raddau helaeth fel cyfran o'r Cynnyrch Domestig Gros (GDP), ond mae gwariant ar fudd-daliadau analluogrwydd ac anabledd o oedran

---

33 Health-related benefit claims post-pandemic: UK trends and global context – Sefydliad Astudiaethau Cyllidol (ifs.org.uk), a gyhoeddwyd ym mis Medi 2024. Ar gael yn: Health-related benefit claims post-pandemic : UK trends and global context | Institute for Fiscal Studies

gweithio wedi cynyddu o 1.1% yn 2007/08 i 1.8% o GDP yn 2024/25.[34]

19. Mae'r gyfradd cynnydd mewn gwariant yn ei wneud yn ofynnol i ni gymryd camau i sicrhau fforddiadwyedd y system yn y tymor byr, yn ogystal â diwygio mwy sylfaenol i'w rhoi ar sail gynaliadwy am y tymor hir – trwy wella iechyd y genedl, cael mwy o bobl i weithio a chanolbwyntio budd-daliadau iechyd ac anabledd ar y rhai sydd eu hangen mwyaf.

20. **Mae'r diwygiadau hyn yn hanfodol i gyflawni ein nod o ledaenu manteision gwaith da i gymaint o bobl â phosibl. Fodd bynnag, wrth wneud y newidiadau hanfodol hyn, mae angen i ni hefyd gymryd camau brys a phenderfynol nawr ac yn y dyfodol i wneud y system fudd-daliadau yn fforddiadwy.** Mae gweithredu wedi bod yn angenrheidiol i reoli cynnydd yn y dyfodol mewn gwariant budd-daliadau iechyd ac anabledd ac i alluogi ail-fuddsoddi mewn meysydd blaenoriaeth.

21. **Rydym wedi cymryd camau i leihau'r bwlch rhwng gwariant ar fudd-daliadau anabledd a thueddiadau achosion anabledd**. Bydd PIP yn parhau i fod yn fudd-dal pwysig nad yw'n dibynnu ar brawf modd i bobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd

---

34 Ratchets, retrenchment and reform: The social security system since 2010 – Resolution Foundation (www.resolutionfoundation.org), a gyhoeddwyd ym mis Mehefin 2024. Ar gael yn: Ratchets, retrenchment and reform • Resolution Foundation

hirdymor. Fodd bynnag, nid yw'r gyfradd cynnydd mewn ceisiadau a gwariant yn gynaliadwy, gan ragori ar y twf mewn cyffredinrwydd anabledd. Er mwyn rheoli gwariant ar y bil lles yn well, byddwn yn gwneud newidiadau i PIP i'w ganolbwyntio mwy ar y rhai sydd ag anghenion uwch. Byddwn yn cyflwyno gofyniad cymhwysedd newydd, ychwanegol fel bod rhaid sgorio o leiaf pedwar pwynt ar un gweithgaredd bywyd bob dydd PIP i dderbyn elfen bywyd bob dydd o'r budd-dal. Mae hyn yn golygu y bydd pobl sy'n sgorio'r pwyntiau isaf ar bob un o'r gweithgareddau bywyd bob dydd PIP yn colli eu hawl yn y dyfodol. Ym Mhennod 2, rydym yn amlinellu ystyriaethau ar sut i gefnogi pobl yr effeithir arnynt gan y newidiadau hyn a byddwn yn ystyried sut y gellir cefnogi'r rhai yr effeithir arnynt. Rydym yn bwriadu cynnal adolygiad o'r asesiad PIP.

22. Rhaid gwneud mwy i wneud y system budd-daliadau mor o blaid gwaith â phosibl i bobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd. Wrth gydnabod maint yr her hon, mae diwygio sylfaenol yn dechrau gyda gwrthodiad pendant o'r syniad tyngedfennol na all unrhyw beth newid, oherwydd:

- Er gwaethaf bod yn genedl hŷn sy’n fwy sâl, mae gennym fwy o bobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd mewn gwaith nag erioed o’r blaen.[35]
- Rydyn ni’n gwybod bod llawer o bobl eisiau gweithio. Mae ymchwil yn awgrymu y gallai 200,000 o bobl ar fudd-daliadau analluogrwydd ac anabledd weithio nawr, gyda’r cymorth cywir ac yn y swydd iawn a bod dros filiwn yn credu y gallai gwaith fod yn bosibl yn y dyfodol pe bai eu hiechyd yn gwella.[36]
- Mae gwaith da yn dda i iechyd – iechyd corfforol a meddyliol, a gall gefnogi adferiad o salwch.[37]

---

35 A08: Labour market status of disabled people – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (www.ons.gov.uk), cyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: A08: Labour market status of disabled people – Office for National Statistics

36 Work aspirations and support needs of health and disability customers: Interim findings – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: Work aspirations and support needs of health and disability customers: Interim findings – GOV.UK

37 Is work good for your health and well-being? An independent review – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Ionawr 2006. Ar gael yn: Is work good for your health and well-being? An independent review – GOV.UK

- Mae’r potensial i waith fod yn hygyrch ac yn gynhwysol wedi gwella’n sylweddol, gyda datblygiadau mewn technoleg gynorthwyol, a’r defnydd ehangach o gymhorthion, offer ac addasiadau.
- Lle maent yn bodoli, mae arferion cyflogaeth modern, fel gweithio hyblyg, wedi agor llawer mwy o gyfleoedd i bobl gymryd rhan.

23. Yn hanfodol, mae tystiolaeth gref bellach hefyd am y mathau o gymorth a all wella rhagolygon cyflogaeth pobl anabl a phobl â chyflwr iechyd.[38] [39] [40]

24. Yn ddiweddar, cyhoeddwyd gwerthusiad rhaglen o’r enw Dewis Gwaith a ddarparodd gymorth cyflogaeth ddwys i bobl anabl. Cafodd y rhaglen effaith sylweddol a pharhaol ar ragolygon cyflogaeth pobl – ar ôl i wyth mlynedd fynd heibio, roedd cyfranogwyr 40% yn fwy tebygol o fod mewn gwaith (a 13% yn llai tebygol o fod yn cael budd-dal chwilio am waith

---

38 Work Choice impact evaluation – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: Work Choice impact evaluation – GOV.UK

39 Health-led Employment Trials Evaluation – GOV.UK (www.gov.uk), cyhoeddwyd Ebrill 2023. Ar gael yn: Health-led Employment Trials Evaluation – GOV.UK

40 Work and Health Programme evaluation: synthesis report – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2023. Ar gael yn: Work and Health Programme evaluation: synthesis report – GOV.UK

neu incwm isel) na grŵp tebyg nad oedd yn cymryd rhan.[41]

25. Rydym hefyd yn gwybod o gynllun peilot diweddar y gall sgyrsiau cadarnhaol gydag anogwr gwaith arwain at well canlyniadau cyflogaeth. Pan wnaethom gymryd y cam syml o gynnig hyn i bobl sydd wedi'u lleoli yn y grŵp LCWRA, roedd y rhai a gymerodd ran draean yn fwy tebygol o fod mewn gwaith 12 mis yn ddiweddarach.[42]

26. Mae canlyniadau cyflogaeth gwael yn annerbyniol ond nid yn anochel. Mae tueddiadau gwariant cyhoeddus presennol nid yn unig yn anghynaliadwy ond yn annymunol. Ni all hyn fynd ymlaen. Mae'n bryd dod â'r inertia a'r diffyg gweithredu i ben. Mae'n rhaid i ni drwsio'r system sydd wedi torri.

Cynllun ar gyfer iechyd gwell, cyflogaeth uwch a gwariant cynaliadwy

Cael pobl yn ôl i fod yn iach ac yn ôl i'r gwaith

27. Y sylfaen i sicrhau gwell canlyniadau cyflogaeth i bobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd yw system

---

41 Work Choice impact evaluation – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: Work Choice impact evaluation – GOV.UK

42 Gweler y Pecyn Tystiolaeth cysylltiedig

iechyd a gofal cryfach. System lle gall pobl gael y driniaeth a'r gofal sydd eu hangen arnynt i aros yn y gwaith neu ddychwelyd i'r gwaith. Mae'r ffaith bod dau o bob pump o bobl ar fudd-daliadau analluogrwydd ac anabledd ar restr aros am driniaeth ar gyfer eu cyflwr iechyd yn tanlinellu hyn.[43]

28. Bydd y '10 Year Health Plan' sydd ar ddod yn nodi sut mae'r Llywodraeth yn bwriadu trawsnewid y system iechyd i'w gwneud yn addas ar gyfer y dyfodol a gwella canlyniadau iechyd. Bydd y cynllun yn nodi camau gweithredu ehangach i symud i ataliad ar draws y system iechyd a gofal yn Lloegr er mwyn galluogi pawb i fyw bywyd iach.

29. Bydd hyn yn adeiladu ar gamau sydd eisoes wedi'u cymryd ers yr etholiad i ddechrau cael y system iechyd a gofal yn ôl ar ei thraed, gyda chefnogaeth chwistrelliad o bron £26 biliwn o gyllid ychwanegol. Bydd hyn yn:

- Sicrhau bod claf yn cael eu trin o fewn 18 wythnos o atgyfeiriad erbyn diwedd y Senedd hon, gan gynnwys capasiti ychwanegol mewn ardaloedd gyda'r lefelau uchaf o anweithgarwch economaidd.

---

43 Work aspirations and support needs of health and disability customers: Interim findings – GOV.UK (www.gov.uk), a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: Work aspirations and support needs of health and disability customers: Interim findings – GOV.UK

- Parhau i flaenoriaethu iechyd meddwl drwy sicrhau bod cyllid yn cael ei neilltuo drwy'r 'Mental Health Investment Standard', sy'n parhau yn 2025/26. Mae'n cefnogi cyflawni nifer o flaenoriaethau a amlinellir yng Nghanllawiau Cynllunio'r GIG, gan gynnwys gwella mynediad i Blant a Phobl Ifanc a chyflwyno parhaus o dimau cymorth iechyd meddwl.
- Cefnogi miloedd yn fwy o bobl anabl i aros yn eu cartrefi a byw'n annibynnol drwy gyfanswm codiad o £172 miliwn i'r Grant Cyfleusterau i Bobl Anabl dros ddwy flynedd (2024/25 a 2025/26). Bydd hyn yn ariannu addasiadau cartref ar gyfer pobl hŷn ac anabl cymwys ar incwm isel, a phob plentyn anabl cymwys – trwy newidiadau ymarferol fel gosod lifftiau grisiau neu gawodydd mynediad gwastad – i'w gwneud yn ddiogel ac yn addas i'w hanghenion. Mae hwn yn gam pwysig i wella annibyniaeth a lleihau derbyniadau i'r ysbyty.
- Cynnwys buddsoddiad o £889 miliwn ychwanegol mewn Practisau Cyffredinol yn 2025-26 i atgyfnerthu drws ffrynt y GIG a dod â'r meddyg teulu yn ôl. Dyma'r cynnydd mwyaf mewn dros ddegawd.

30. Yn ogystal, mae'r Farwnes Louise Casey, arglwydd traws-fainc, wedi cael ei chomisiynu i ddatblygu opsiynau ar gyfer gweithredu ar unwaith i wella gofal cymdeithasol i oedolion yn Lloegr cyn llunio cwrs ar gyfer diwygio tymor hwy fel y cyhoeddwyd ym mis

Ionawr. Bydd yr Adran Gwaith a Phensiynau (DWP) yn cefnogi'r adolygiad hwn – ac yn gweithio'n agos gyda'r Adran Iechyd a Gofal Cymdeithasol (DHSC) – wrth i ni fwrw ymlaen â'r cynigion yn y Papur Gwyrdd hwn.

31. Yn y tymor byr, bydd hyd at £3.7 biliwn o gyllid ychwanegol ar gael i awdurdodau gofal cymdeithasol yn 2025/26, gan gynnwys cynnydd o £880 miliwn yn y Grant Gofal Cymdeithasol. Er mwyn cefnogi gofalwyr di-dâl i gyfuno cyfrifoldebau gofalu â rhywfaint o waith â thâl, o fis Ebrill 2025 bydd terfyn enillion Lwfans Gofalwyr yn cael ei gysylltu â 16 awr o waith ar lefelau Cyflog Byw Cenedlaethol (NLW) (wedi'i dalgrynnu i'r bunt uchaf), ac yn y dyfodol bydd yn cynyddu pan fydd y NLW yn cynyddu. Mae hyn yn gynnydd o £151 i £196 yr wythnos. Mae DHSC hefyd yn comisiynu ymchwil ar y cysylltiad rhwng y system gofal cymdeithasol i oedolion a PIP.

Creu system fudd-daliadau mwy o blaid gwaith a chynaliadwy

32. Ochr yn ochr â system iechyd a gofal sy'n cefnogi pawb ac yn cael pobl yn ôl i iechyd, mae'r Papur Gwyrdd hwn yn nodi cynllun i drwsio system budd-daliadau analluogrwydd ac anabledd y wlad sydd wedi torri'n sylfaenol. Mae hyn fel bod y system fudd-daliadau yn galluogi cyflogaeth, yn cefnogi pobl anabl i fyw'n annibynnol, ac yn ariannol gynaliadwy a fforddiadwy.

33. Mae'n hanfodol bod y system yn cefnogi'r rhai nad ydynt yn gallu gweithio, weithiau am gyfnodau dros dro neu weithiau am amser hir, yn ogystal â chydnabod y gall anabledd osod costau ychwanegol, arwain at gapasiti enillion is ac arwain at risg uwch o dlodi. Rhaid i'r system hefyd amddiffyn y rhai sydd ei hangen fwyaf.

34. Gall hyn – ac mae'n rhaid iddo – fynd law yn llaw â system fudd-daliadau mwy egnïol, sy'n galluogi fwy ac o blaid gwaith sy'n cymryd pob cyfle i helpu pobl i reoli eu cyflwr iechyd neu anabledd fel y gallant, os ydynt yn gallu, gymryd rhan yn y farchnad lafur mewn ffordd sy'n gweithio iddynt.

35. Rydyn ni eisiau rhoi'r gefnogaeth a'r hyder i bobl anabl symud tuag at waith, ac i fyw'n annibynnol. Wedi'i ategu gan system fudd-daliadau y gall pobl fod yn hyderus ynddi – sy'n cael y pethau sylfaenol yn iawn, sy'n cael penderfyniadau'n iawn y tro cyntaf, sydd yno pan fydd ei hangen arnoch.

36. Er mwyn cyflawni'r uchelgais hon, mae sawl cam y byddwn yn eu cymryd.

37. Yn gyntaf, **byddwn yn dileu'r Asesiad Gallu i Weithio (WCA).** Bydd hyn yn dod i ben â'r wladwriaeth yn categoreiddio pobl i grwpiau deuaidd a'u labelu fel naill ai'n 'gallu neu'n methu â gweithio'. Yn hytrach, bydd unrhyw gymorth ariannol ychwanegol ar gyfer cyflyrau iechyd yn UC yn cael ei asesu trwy un asesiad – yr asesiad PIP – ac yn seiliedig ar effaith anabledd ar fywyd

bob dydd, nid ar y gallu i weithio.[44] Bydd hyn yn datgysylltu mynediad i'r elfen iechyd yn UC (cyfradd LCWRA gyfredol y cyfeirir ati fel iechyd UC drwy'r amser) o statws gwaith, fel y gall pobl fod yn hyderus na fydd y weithred o gymryd camau tuag at ac i mewn i gyflogaeth yn peryglu eu hawl i fudd-daliadau. Byddwn yn gweithredu'r newid hwn trwy ddeddfwriaeth sylfaenol. Bydd mwy o fanylion yn cael eu cyhoeddi yn y Papur Gwyn sydd i ddod. **Nid ydym yn ymgysylltu ar y mesur hwn.**

38. O dan y newid hwn, bydd y rhai sy'n derbyn elfen iechyd UC yn parhau i elwa o lwfans gwaith, felly gallant ennill hyd at £404 y mis cyn i'w hincwm o UC gael ei effeithio, neu hyd at £673 y mis os nad oes ganddynt swm tai yn UC. O dan y system newydd hon, ni fydd cymorth ariannol gan PIP (heb brawf modd) ac elfen iechyd UC (prawf modd) ill dau yn gysylltiedig â gwaith. Byddant yno i helpu i leihau'r risg o dlodi, talu am gostau ychwanegol, ac ystyried capasiti enillion is sy'n aml yn gysylltiedig â chyflyrau iechyd hirdymor ac anabledd. Ond ni fyddant yn gysylltiedig â gallu i weithio.

---

44 Wrth fwrw ymlaen â'r diwygiad hwn, byddwn yn ystyried y ffordd orau o gefnogi'r rhai sydd â chyflyrau iechyd sy'n cyfyngu ar waith ac nad oes ganddynt hawl i PIP a'r rheolau priodol ar gyfer y rhai mewn amgylchiadau penodol, fel diwedd oes, beichiogrwydd neu ganser.

39. Er mwyn atgyfnerthu ein hymrwymiad i gael gwared ar y rhwystrau i waith, byddwn hefyd yn deddfu i warantu na fydd gwaith ynddo'i hun yn arwain at alw rhywun am ailasesiad neu adolygiad dyfarniad. Y tu hwnt i hyn, rydym hefyd yn awyddus i glywed barn ar ba newidiadau eraill allai roi'r hyder i bobl roi cynnig ar waith (e.e., a ddylai cyfnodau ailasesu newid os bydd rhywun yn dechrau swydd).

40. Ymgysylltodd y llywodraeth flaenorol ar ystod o newidiadau i'r WCA y disgwylir iddynt gael eu gweithredu yn 2025. Dyfarnodd yr Uchel Lys yn ddiweddar fod yr ymgysylltiad hwnnw'n anghyfreithlon ar sail diffygion yn ymgysylltiad y llywodraeth flaenorol yn ôl yn 2023. Mae'r llywodraeth hon wedi amlinellu'n gyson ei bod wedi ymrwymo i ddiwygio neu ddisodli'r WCA, ac rydym yn credu bod cael gwared ar y WCA, o dan y system ddiwygiedig, yn cyflawni'r uchelgais honno orau. Felly, ar ôl ystyried yn ofalus, rydym wedi penderfynu peidio â bwrw ymlaen ag unrhyw un o newidiadau dros dro arfaethedig y llywodraeth flaenorol i'r WCA.

41. Yn ail, **byddwn yn dechrau ail-gydbwyso lefelau taliadau mewn Credyd Cynhwysol i hyrwyddo gwaith, mynd i'r afael â chymhellion gwrthnysig ac i ddechrau gwella digonolrwydd sylfaenol.** Mae newidiadau budd-daliadau dros y degawd diwethaf wedi cael yr effaith o wneud elfen iechyd UC yn gymharol fwy deniadol, er bod hyn yn gysylltiedig â chanlyniadau cyflogaeth gwael iawn

a chostau uwch i'r trethdalwr. Mae arbenigwyr annibynnol, fel yr OBR a'r IFS, yn awgrymu bod hyn yn ffactor wrth yrru ceisiadau budd-daliadau analluogrwydd yn uwch. Mae'r gyfradd UC yn ddwbl ar gyfer y rhai ar yr elfen iechyd na'r rhai ar y lwfans safonol. Mae cyfres o rewi budd-daliadau a chynyddu budd-daliadau ar gyfradd is na chwyddiant wedi gadael gwerth y lwfans safonol ar yr isaf mewn 40 mlynedd erbyn dechrau'r 2020au, gan gyfrannu at galedi a thlodi.[45] Mae gwerth y lwfans safonol (neu ei gyfwerth cyn UC) wedi gostwng o oddeutu 40% o enillion amser llawn ar yr isafswm cyflog ar droad y ganrif i lai na 25% o'r un peth ar y Cyflog Byw Cenedlaethol heddiw.

42. Er mwyn mynd i'r afael â'r anghydbwysedd sylfaenol hwn, byddwn yn deddfu i gymryd cam pendant i ailosod cyfraddau talu yn UC dros y Senedd hon, gan ddechrau o Ebrill 2026.

- Byddwn yn cynyddu lwfans safonol UC ar gyfer ceisiadau newydd a phresennol. Byddai hyn yn golygu bod cyfradd y lwfans safonol i berson sengl 25+ yn cynyddu £7 yr wythnos (o £91

---

45 Guarantee our Essentials: reforming Universal Credit to ensure we can all afford the essentials in hard times – Joseph Rowntree Foundation (www.jrf.org.uk), cyhoeddwyd Mawrth 2025. Ar gael yn: Guarantee our Essentials: reforming Universal Credit to ensure we can all afford the essentials in hard times | Joseph Rowntree Foundation

yr wythnos yn 2024/25 i £98 yr wythnos yn 2026/27).

- Ar gyfer pobl sydd eisoes yn cael yr elfen iechyd UC, bydd cyfradd yr elfen iechyd UC yn cael ei rhewi ar £97 yr wythnos tan 2029/30 ond bydd y grŵp hwn yn derbyn mwy o hawl UC mewn termau arian parod o ganlyniad i'r lwfans safonol uwch.
- Byddwn yn gwarantu na fydd unrhyw un sydd wedi cael ei asesu'n LCWRA cyn Ebrill 2026 ac sy'n parhau i fod yn LCWRA ar ôl ailasesu yn gweld eu hawl i elfen iechyd UC yn newid.
- Byddwn yn sicrhau nad yw'r grŵp hwn yn ofni colli eu cyfradd budd-daliadau o ganlyniad i weithio. Mae rheolau cysylltu eisoes ar waith sy'n golygu y gall pobl ddychwelyd i'w cyfradd budd-dal blaenorol, o fewn cyfnod o chwe mis, os yw eu henillion yn golygu nad oes ganddynt hawl i UC mwyach ond yna nid yw'n gweithio allan ac mae angen iddynt ail-wneud eu cais. Byddwn hefyd yn deddfu i sefydlu yn y gyfraith yr egwyddor na fydd gwaith ynddo'i hun byth yn arwain at ailasesu.
- Ar gyfer ceisiadau newydd, bydd cyfradd yr elfen iechyd UC yn cael ei gostwng gan £47 yr wythnos (o £97 yr wythnos yn 2024/25 i £50 yr wythnos yn 2026/27). Fodd bynnag, bydd y grŵp hwn yn elwa o'r lwfans safonol uwch, a fydd yn gwrthbwyso'n rhannol y gostyngiad hwn.

- I’r rhai sy’n cael yr elfen iechyd UC llai newydd ar ôl Ebrill 2026, rydym yn cynnig bod y rhai sydd â’r cyflyrau iechyd gydol oes mwyaf difrifol, nad oes ganddynt unrhyw obaith o wella ac na fyddant byth yn gallu gweithio, yn gweld eu hincwm yn cael eu diogelu trwy bremiwm ychwanegol.[46] [47] Byddwn hefyd yn gwarantu na fydd angen ailasesu’r rhai yn y grŵp hwn yn y dyfodol ar gyfer ceisiadau newydd a phresennol.

43. Bydd y newid hwn i gyfradd Iechyd UC ar gyfer ceisiadau newydd yn cael ei gyfuno ag ymgysylltu a chefnogaeth llawer mwy gweithredol (ein trydydd cam) fel nad yw mynediad i’r elfen iechyd UC yn stryd unffordd lle mae pobl yn cael eu gadael ac yn annhebygol iawn o weithio eto, fel sy’n digwydd nawr. Bydd y grŵp hwn yn parhau i elwa o lwfans gwaith sylweddol, sy’n golygu y gallant ennill hyd at £673 y mis (neu £404 y mis os ydynt yn cael help gyda chostau tai) heb effeithio ar eu hincwm UC (a heb dalu unrhyw dreth incwm).

44. Ein nod yw y bydd y cyfuniad o gefnogaeth llawer mwy gweithredol a chymhelliant ariannol cryf i

---

46 Gwneir newidiadau cyfatebol i ardrethi UC ar gyfer hawlwyr sengl dan 25 oed a chyd-hawlwyr dan 25 oed a hawlwyr ar y cyd naill ai 25 oed neu’n hŷn.

47 Mae cyfraddau UC yn berthnasol ar gyfer pob cyfnod asesu, sef mis calendr. Y symiau y cyfeirir atynt yn y paragraff hwn yw’r hyn sy’n cyfateb i symiau cyfradd fisol UC.

weithio, yn creu lle i bobl fod ar lwybr i weithio ac ennill mewn ffordd sy'n gyson â'u cyflwr iechyd neu anabledd, gan gynnwys UC fel budd-dal mewn gwaith sy'n ychwanegu at eu hincwm. Bydd hyn yn cael ei gefnogi gan reolau clir a chyfathrebu i bwysleisio na fydd ymgysylltu â chymorth a symud i mewn i'r gwaith yn sbarduno ailasesiad – a bod rheolau cysylltu presennol yn golygu y gall rhywun ddod yn ôl i'w gyfradd budd-dal flaenorol, heb asesiad pellach, os nad yw swydd yn gweithio allan. Mae mwy o fanylion am gael gwared ar rwystrau i roi cynnig ar waith wedi'u nodi ym Mhennod 2.

45. Amcan y newid hwn yw lleihau cymhellion gwrthnysig, hyrwyddo ymgysylltiad â'r farchnad lafur dros anweithgarwch, a gwella digonolrwydd y lwfans safonol. Mae hwn yn newid sylweddol i strwythur UC ac felly byddwn yn olrhain ei effaith, yn enwedig ar gyflogaeth, enillion a thlodi. Credwn fod newid strwythurol o'r math hwn yn gam pwysig i lunio'r system nawdd cymdeithasol mewn ffordd sy'n cyfuno cymhellion cryf i weithio, rhwyd ddiogelwch sylfaenol digonol, a chymorth ychwanegol nad yw'n dibynnu ar brawf modd i bobl anabl ochr yn ochr â PIP.

46. Yn drydydd, **byddwn yn adeiladu tuag at warant o gymorth cyflogaeth, iechyd a sgiliau wedi'i bersonoli i unrhyw un sydd ar fudd-daliadau allan o waith sydd â chyflwr iechyd neu anabledd sy'n cyfyngu ar waith ac sydd ei eisiau.** Wedi'i gataleiddio gan £1 biliwn ychwanegol y flwyddyn

erbyn 2029/30, bydd hyn yn gwella dychwelyd i'r gwaith ac yn atal anweithgarwch economaidd, fel rhan o ailgydbwyso gwariant tuag at waith dros les. Amcan allweddol o'r buddsoddiad newydd hwn yw ymgorffori ymyrraeth gynnar, fel bod cymorth i bobl wella, addasu neu reoli eu cyflwr fel y gallant ddychwelyd i'r gwaith – a gynigir ar y pwynt y mae'n fwyaf tebygol o gael effaith gadarnhaol.

47. Ein nod yw cyfuno'r buddsoddiad newydd hwn â'r gallu presennol i sefydlu cynnig mawr, clir a syml o gymorth gwaith, iechyd a sgiliau i'r rhai sydd â chyflwr iechyd neu anabledd. O dan faner "llwybrau at waith" bydd hyn yn dod at ei gilydd ac yn adeiladu ar y gefnogaeth bresennol – gan WorkWell, Individual Placement and Support i'r rhai sydd â salwch meddwl difrifol neu ddibyniaeth ar sylweddau, Cysylltu â Gwaith a'r cynlluniau arloesol Cael Prydain i Weithio newydd yn ogystal â'r gwasanaeth swyddi a gyrfaoedd cenedlaethol newydd – i gynnig ystod o wahanol opsiynau wedi'u teilwra i anghenion unigol, gan amrywiaeth o ddarparwyr.

48. Rydym yn awyddus i ymgysylltu'n eang ar ddyluniad y warant gymorth hon a'r cydrannau sydd eu hangen i'w chyflawni, gan gynnwys trwy fecanweithiau fel y pwyllgorau cydweithredu a ddisgrifir yn nes ymlaen. Er mwyn cael hyn yn iawn, bydd angen mewnbwn gan systemau iechyd lleol, llywodraeth leol ac Awdurdodau Strategol Maerol, darparwyr sector preifat a gwirfoddol, cyflogwyr a defnyddwyr posibl.

49. Ein huchelgais yw y bydd adnodd ychwanegol yn golygu cynnig gwahanol iawn i’r tua 700,000 o bobl y flwyddyn sy’n cael WCA ar hyn o bryd. Yn hytrach na chiwio am asesiad budd-daliadau, bydd pobl anabl a phobl â chyflwr iechyd sy’n cyfyngu ar waith yn cael sgwrs gefnogol. Bydd hyn yn canolbwyntio ar eu nodau ac yn gweithredu fel porth i ystod o gefnogaeth wedi’i bersonoli i’w helpu eu cyflawni, i unrhyw un sydd ei eisiau. Bydd y sgwrs gefnogol hon yn canolbwyntio ar gyflogaeth, ond yng nghyd-destun dyheadau iechyd a byw’n annibynnol ehangach yr unigolyn.

50. Yn ogystal â sefydlu ymyrraeth gynnar yn gadarn, mae ein huchelgais hefyd yn system sy’n cadw mewn cysylltiad â phawb ar yr elfen iechyd o UC, felly nid oes unrhyw un yn cael ei adael allan. Yn gyfnewid, bydd disgwyl i bobl, o leiaf, gymryd rhan mewn sgyrsiau cyfnodol am waith a chefnogaeth (gydag eithriadau lle na fyddai hyn yn briodol). Bydd hyn yn creu cyfleoedd i gael sgwrs gyda phobl, deall eu sefyllfa a sut y gallai fod wedi newid, ac i esbonio’r cymorth sydd ar gael iddynt. Os nad yw rhywun yn mynychu neu’n cymryd rhan mewn sgwrs wedi’i chynllunio, byddwn yn ceisio deall y rhesymau cyn i fudd-daliadau gael eu heffeithio.

51. Yn bedwerydd, fel rhan o adfer ffydd yn y system nawdd cymdeithasol, mae angen i bobl wybod y byddant yn cael cymorth pan fydd ei angen arnynt. **Rydym yn ymgysylltu ar sefydlu budd-dal “Yswiriant Diweithdra” newydd, syml a chlir**

trwy ddiwygio budd-daliadau oedran gweithio cyfrannol.

52. Byddai'r newid hwn yn darparu mwy o amddiffyniad incwm i'r rhai sydd wedi talu i mewn i'r system, gan gefnogi pobl i ddod o hyd i swydd newydd sy'n gwneud y gorau o'u sgiliau, i gefnogi economi ddeinamig a chynhyrchiol ochr yn ochr â'r cynnig cymorth cyflogaeth.

53. Byddai yswiriant diweithdra yn hawl newydd nad yw'n dibynnu ar brawf modd i bobl sydd wedi cyfrannu at y system. Byddai'n cael ei greu drwy ddisodli Lwfans Ceisio Gwaith (JSA) a Lwfans Cyflogaeth a Chymorth (ESA) yn seiliedig ar gyfraniadau gyda hawl sengl newydd, a delir ar gyfradd gyfredol ESA (£138 yr wythnos ar hyn o bryd) a bydd am gyfnod penodol. Byddai hyn yn darparu amddiffyniad incwm cryfach yn ystod cyfnodau o ddiweithdra i'r rhai sydd â record waith diweddar, wrth adfywio'r egwyddor gyfrannol 'rhywbeth-am-rywbeth' yn y system oedran gweithio. Byddai disgwyl i bobl sy'n hawlio hyn chwilio am waith yn weithredol, gyda hawddfreintiau i'r rhai sydd â chyflyrau iechyd sy'n cyfyngu ar waith.

54. Ochr yn ochr â chodi gwastad y gyfradd, byddai'r newid hwn yn dod â'r hawl amhenodol i ESA cyfrannol i ben i'r rhai a aseswyd fel rhai sydd â gallu cyfyngedig ar gyfer gweithgareddau sy'n gysylltiedig â gwaith (i bobl sy'n gwneud cais newydd). Byddai'r rhai sy'n ddi-waith ar ôl y cyfnod cyfyngedig yn gallu hawlio UC, yn dibynnu ar eu hamgylchiadau

personol. Credwn y byddai'r diwygiad hwn yn cyd-fynd â dileu'r WCA, trwy gynnig llwybr i gymorth ariannol i'r rhai sydd â chyflyrau iechyd dros dro a thymor byr, gan gynnwys i'r rhai efallai nad oes ganddynt hawl i PIP ac felly nad oes ganddynt hawl i elfen iechyd UC.

55. Pumed, **gwella profiad pobl o, ac ymddiriedaeth yn y system budd-daliadau.** Trwy ddileu'r WCA, byddwn yn lleihau nifer yr asesiadau y mae'n rhaid i lawer o bobl fynd drwyddynt. Ar hyn o bryd mae 1.7 miliwn o bobl yn cael eu hasesu fel eu bod â gallu cyfyngedig i waith ar UC neu ESA yng Nghymru a Lloegr sydd hefyd yn cael PIP neu fudd-dal anabledd tebyg, sy'n golygu eu bod wedi bod trwy fwy nag un asesiad budd-dal iechyd ac anabledd.[48] Rydym hefyd yn edrych ar gofnodi asesiadau yn safonol, er mwyn adeiladu mwy o ymddiriedaeth yn y system. Mae cyfanswm cyfunol yr asesiadau wyneb yn wyneb a gyflwynwyd ar draws PIP a WCA wedi gostwng o oddeutu 75% cyn y pandemig i lai na 10% heddiw.[49] Felly, byddwn yn symud y cydbwysedd tuag at wneud mwy o asesiadau wyneb yn wyneb, wrth sicrhau ein bod yn parhau i ddiwallu anghenion ein pobl sy'n hawlio, a allai fod angen dull asesu gwahanol arnynt (e.e., oherwydd yr angen am addasiad rhesymol). Yn ogystal, cyn dileu'r WCA, byddwn yn ailgychwyn ailasesiadau i wneud yn siŵr bod pobl yn cael

48 Gweler y Pecyn Tystiolaeth cysylltiedig

49 Gweler y Pecyn Tystiolaeth cysylltiedig

mynediad at y budd-daliadau a'r cymorth y dylent fod, a fydd yn golygu canlyniadau gwell i bobl sy'n cael WCA ac i drethdalwyr. Byddwn yn llyfnhau ac yn gwella'r broses asesu ar gyfer pobl sydd â chyflyrau iechyd difrifol a gydol oes na fydd byth yn gwella. **Nid ydym yn ymgysylltu ar y mesurau hyn.**

56. Mae yna ffyrdd eraill yr ydym am wella profiadau ac ymddiriedaeth pobl**. Rydym hefyd yn ymgysylltu ar ddull diogelu DWP newydd, i'w gwneud yn glir beth mae disgwyl i'r adran a'i staff ei wneud er mwyn diogelu'r cyhoedd.**

57. Mae dileu'r WCA yn rhan o'r diwygiad sylfaenol i ddatgysylltu cymorth ariannol o allu i weithio. Mae'r newid hwn yn ei dro yn golygu yn y dyfodol y byddai'r asesiad PIP yn dod yn asesiad sengl i gael cymorth ariannol PIP ac unrhyw gymorth ariannol ychwanegol trwy UC. Mae hyn yn rhoi pwysigrwydd ychwanegol ar yr asesiad PIP a sicrhau ei fod yn addas ar gyfer y dyfodol. Mae hefyd dros ddegawd ers i'r asesiad PIP gael ei gynllunio, ac yn ystod y cyfnod hwnnw bu newidiadau sylweddol yn natur anabledd ac yn y gymdeithas ehangach. Yn ogystal, gwyddom nad yw profiad y defnyddiwr o'r asesiad PIP bob amser yn gadarnhaol. Felly, rydym yn bwriadu cynnal adolygiad o'r asesiad PIP, gan gynnwys arbenigwyr, rhanddeiliaid a phobl anabl i ystyried sut mae angen addasu ar gyfer y dyfodol.

58. Mae'r Papur Gwyrdd hwn hefyd yn mynd i'r afael â **rôl cyflogwyr a'r gweithle** fel un hanfodol i wella

canlyniadau cyflogaeth a sgiliau i bobl anabl a phobl â chyflwr iechyd hirdymor. Rydym eisoes yn cymryd camau pwysig trwy ein deddfwriaeth Gwneud i Waith Dalu: ehangu mynediad at dâl salwch statudol a gweithio hyblyg, yn ogystal â chyflwyno adrodd bwlch cyflog anabledd gorfodol i gwmnïau mawr. Bydd adolygiad Cadw Prydain i Weithio Syr Charlie Mayfield yn adrodd yn yr Hydref, mewn pryd i'w gasgliadau fod ochr yn ochr ag ymatebion i'r Papur Gwyrdd hwn.

59. Ochr yn ochr â'r adolygiad hwnnw, mae'r Papur Gwyrdd hwn yn ymgynghori ar **ddyfodol Mynediad at Waith**. Mae achos cryf dros ddiweddaru'r rôl y mae'n ei chwarae wrth wneud gwaith yn hygyrch i bobl anabl. Nid yw Mynediad At Waith wedi newid yn sylweddol ers ei gyflwyno ym 1994. Rydym am ystyried sut y gall adnoddau cyhoeddus gynhyrchu'r gwerth mwyaf i'r nifer fwyaf o bobl. **Rydym yn ymgysylltu ar dri dull posibl ar gyfer y dyfodol:**

- Cefnogi cyflogwyr yn uniongyrchol i wneud gweithleoedd yn hygyrch ac yn gynhwysol, yn gyson â'u cyfrifoldebau cyfreithiol.
- Darparu arian wedi'i dargedu i unigolion i dalu am addasiadau gweithle, y tu hwnt i'r hyn y gellid ei ystyried yn addasiadau rhesymol.
- Llywio'r farchnad ar gyfer cymhorthion, teclynnau a thechnoleg gynorthwyol, i leihau eu cost a lledaenu eu defnydd.

60. Rydym hefyd yn ymgysylltu ar fodelau cyflenwi yn y dyfodol. Gallai hyn amrywio o barhad rhaglen a weinyddir gan DWP i ffurfiau sefydliadol amgen a allai gynnwys pobl anabl a chyflogwyr yn fwy uniongyrchol.

61. Yn olaf, mae'r Papur Gwyrdd hwn yn ystyried sut mae'r cynigion ar draws y bwrdd yn effeithio'n arbennig **ar bobl ifanc** yng ngoleuni ymrwymiad y Llywodraeth i'r Warant Ieuenctid. Mae'r trawsnewid o'r ysgol i'r gwaith yn gyfnod hanfodol a gwahanol ac mae effeithiau 'creithiau' go iawn a pharhaus ddiweithdra ac anweithgarwch ieuenctid. Gall y difrod fod yn arbennig o ddifrifol a pharhaus i bobl ifanc ag iechyd meddwl gwael neu sgiliau isel. Dyma pam ei fod mor annerbyniol bod bron i filiwn o bobl ifanc bellach nad ydynt mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant (NEET).[50]

62. Mae'r Papur Gwyrdd hwn yn nodi sut y gallai newidiadau i'r system fudd-daliadau ac actifadu cyflogaeth fod yn sail i'r Warant Ieuenctid, fel bod gan bobl ifanc waith a hyfforddiant yn hytrach na llwybr at anweithgarwch economaidd. **Felly, rydym yn ymgysylltu ar oedi mynediad at elfen**

---

50 Young people not in education, employment or training (NEET) – Y Swyddfa Ystadegau Gwladol (www.ons.gov.uk), cyhoeddwyd ym mis Chwefror 2025. Ar gael yn: Young people not in education,employment or training (NEET) – Office for National Statistics

iechyd UC o fewn y system ddiwygiedig nes bod rhywun yn 22 oed, ar y sail y byddai'r arbedion a gynhyrchir yn cael eu hail-fuddsoddi mewn cymorth gwaith a chyfleoedd hyfforddi ar gyfer y grŵp oedran hwn. **Rydym hefyd yn ymgysylltu ar a ddylid codi'r oedran lle mae pobl ifanc yn trosglwyddo o Lwfans Byw i'r Anabl ar gyfer plant i PIP o 16 oed i 18 oed.** Credwn y byddai hyn yn alinio'n well y cam lle mae pobl ifanc yn hawlio PIP gyda cherrig milltir allweddol eraill yn y trawsnewidiad i fod yn oedolion.

Ledled y DU

63. Fel y nodir yn Atodiad B, mae DWP yn gyfrifol am yr holl fudd-daliadau iechyd ac anabledd yng Nghymru a Lloegr. Yng Ngogledd Iwerddon, mae budd-daliadau iechyd ac anabledd yn gyfrifoldeb Gweithrediaeth Gogledd Iwerddon, er bod llywodraeth y DU a Gweithrediaeth Gogledd Iwerddon yn gweithio'n agos gyda'i gilydd i gynnal cydraddoldeb rhwng eu priod systemau nawdd cymdeithasol. Yn yr Alban, mae rhai elfennau o gymorth i bobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd yn parhau i fod wedi eu neilltuo (er enghraifft, yr elfen iechyd yn UC) ac mae rhai wedi'u datganoli i Lywodraeth yr Alban (er enghraifft PIP a DLA).

64. Mae cymorth cyflogaeth yn fater a drosglwyddwyd yng Ngogledd Iwerddon. Mae gan DWP a Llywodraeth Cymru a'r Alban bwerau i ddarparu cymorth cyflogaeth. Byddai'r cynigion yn y papur

hwn yn berthnasol yn uniongyrchol i feysydd cyfrifoldeb Llywodraeth y DU yn unig. Bydd angen ystyried y rhyngweithiadau rhwng meysydd a gedwir yn ôl a datganoledig yn llawn cyn eu gweithredu. Bydd hyn yn arbennig o bwysig yn yr Alban lle mae cyfrifoldeb am rai budd-daliadau anabledd wedi cael ei ddatganoli.

Camau nesaf yr ymgynghoriad

65. Mae'r Papur Gwyrdd hwn yn gam gweithredu pwysig ar daith o ddiwygio, gan adeiladu ar y weledigaeth a'r dull a nodir yn y Papur Gwyn Cael Prydain i Weithio ym mis Tachwedd 2024. Mae'n nodi ein gweledigaeth, ein strategaeth a'n cynigion ar gyfer newid. Rydym am wella a mireinio ein cynlluniau trwy ymgynghori ar rai mesurau, fel y disgrifir a'i amlygu uchod.

66. Rydym wedi ymrwymo i roi barn a lleisiau pobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd wrth wraidd popeth a wnawn. Byddwn yn sefydlu pwyllgorau cydweithredu i ddatblygu ein diwygiadau ymhellach, yn uniongyrchol gyda phobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd ac arbenigwyr. Rydym yn darparu mwy o fanylion am hyn yn adran 'Stakeholder Engagement' o'r Papur Gwyrdd hwn. Bydd hyn yn cynnwys dod â phobl anabl, arbenigwyr a gweision sifil ynghyd o gwmpas materion penodol i gydweithio, darparu syniadau, herio a rhoi mewnbwn mewn argymhellion. Y meysydd polisi cychwynnol sydd i'w cynnwys yw, cael gwared ar y rhwystrau i roi cynnig

ar waith (Pennod 2), cefnogi pobl tuag at gyflogaeth (Pennod 3) a chefnogi cyflogwyr a gwneud gwaith yn hygyrch – dyfodol Mynediad at Waith (Pennod 4).

67. Mae ein sgyrsiau gyda phobl anabl a phobl â chyflyrau iechyd, yn ogystal ag arbenigwyr, eisoes wedi llunio a llywio'r Papur Gwyrdd hwn. Rydym wedi ymrwymo i barhau â'r ddeialog hon a thynnu ar ystod eang o fewnwelediadau a phrofiadau i wneud y diwygiadau hyn yn iawn.

68. Trwy gydol y cyfnod ymgynghori byddwn yn gwrando, yn dysgu ac yn derbyn adborth trwy ffurflen ar-lein, e-bost, post a thrwy ddigwyddiadau personol ac ar-lein. Edrychwn ymlaen at glywed eich ymatebion. Bydd Papur Gwyn yn dilyn yn ddiweddarach eleni gyda chynigion terfynol cyn deddfwriaeth bellach yn y dyfodol.

69. Mae'r diwygiadau a nodir yn y Papur Gwyrdd hwn yn cynnwys newid mawr. Fodd bynnag, mae cyfle enfawr o droi system goddefol sy'n labelu ac yn gadael pobl – gan eu gwthio tuag at anweithgarwch economaidd a safonau byw isel – i mewn i system weithredol. Un sy'n cefnogi ac yn ymgysylltu â phobl, gyda chefnogaeth fwy personol i helpu pobl tuag at waith. Un sy'n camu i fyny ar ran pobl yn hytrach na rhoi'r gorau i bobl. Un sy'n darparu llwybr i waith da, iechyd gwell, safonau byw uwch, a mwy o annibyniaeth.

70. Mae cyhoeddi'r Papur Gwyrdd hwn yn nodi dechrau ein cyfnod ymgynghori. Bydd yr ymgynghoriad yn

cau 12 wythnos ar ôl y pwynt y bydd y fersiynau hygyrch o’r Papur Gwyrdd hwn ar gael. Rydym wedi cyhoeddi’r papur hwn cyn y fersiynau hygyrch i roi gwybodaeth fanwl am y materion sy’n destun ymgynghori yn y parth cyhoeddus cyn gynted â phosibl. Mae cynhyrchu fersiynau hygyrch yn gofyn am amser ychwanegol, a dyna pam na fydd y cyfnod ymgysylltu yn cau tan 12 wythnos ar ôl i’r rhain gael eu rhyddhau, er mwyn sicrhau bod gan yr holl randdeiliaid ddigon o amser i ymgysylltu.

ISBN 978-1-5286-5458-6
E03300618